

Steg mot en likvärdig skola

**Partiernas och riksdagskandidaternas
svar**

**Enkät genomförd av
Nätverket för en likvärdig skola
inför valet 2022**

Rapport 2 2022
Nätverket för en likvärdig skola

Förord

Den försämrade likvärdigheten i skolan är ett allvarligt problem för de barn som drabbas och för samhället. Därför bildades *Nätverket för en likvärdig skola* 2011. Det består av skolforskare, skoldebattörer, lärare och rektorer samt fackligt förtroendevalda lärare. Vi har under de senaste åren varit officiell remissinstans på flera offentliga utredningar, gett ut flera antologier, arrangerat seminarier och skrivit debattinlägg. Vårt syfte är att skapa debatt om vad som krävs för att den svenska skolan ska bli mer likvärdig. På <http://likvardigskola.nu> kan du läsa mer.

För att uppmärksamma och belysa det politiska ansvaret för att skolan är likvärdig, genomfördes en enkät till partierna och till kandidaterna till riksdagen i valet 2022. I enkäten efterfrågas ställningstagande för olika tänkbara politiska steg i riktning mot en mer likvärdig skola. Rapportens redovisar alla svar och är tänkt att vara ett bidrag till en fortsatt diskussion om framkomliga och nödvändiga steg mot en mer likvärdig skola. Ansvarig för enkäten är Mats Wingborg, Boel Vallgård samt Johan Enfeldt.

Stockholm 4 september 2022

Innehåll

Förord	2
Innehåll	2
Enkäten	3
Partiernas svar	3
Partiernas svar på flervalsfrågorna	3
Jämförelse med enkäten inför valet 2018	4
Partiernas kommentarer	5
Kandidaternas svar	8
Sammanfattning och kommentarer	11

Enkäten

Nätverket för en likvärdig skola skickade i juni 2022 ut en enkät till samtliga riksdagspartier. Samtliga partier har besvarat enkäten.

Enkäten består av nedanstående sex påståenden att ta ställning till samt möjlighet att ge egna förslag. Svarsalternativen var *Instämmer*, *Instämmer delvis*, *Instämmer inte* samt *Vet ej*.

1. Den försämrade likvärdigheten i grundskolan är ett allvarligt problem.
2. Ökad kontroll av skolans kvalitet är ett önskvärt steg mot en mer likvärdig skola.
3. Att differentiera skolpengen, så att de kommunala skolorna kompenseras för sitt större ansvar, är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola.
4. Att låta kommunerna bestämma över etableringen av nya friskolor är ett önskvärt steg mot en mer likvärdig skola.
5. Att gå ifrån kötid som urvalskriterium för fristående skolor är ett önskvärt steg mot en mer likvärdig skola.
6. Att begränsa möjligheten för aktiebolag att bedriva skolverksamhet är ett önskvärt steg mot en mer likvärdig skola.

Partiernas svar

Partierna har fått ta ställning till sex påståenden och givits möjlighet att utveckla sina svar samt ge egna förslag på hur skolan ska kunna bli mer likvärdig.

Partiernas svar på flervalfrågorna

Alla partier är eniga om att den försämrade likvärdigheten är ett allvarligt problem. I övrigt finns både frågor där partierna i de två regeringsalternativen är splittrade och frågor där det blocken är tydliga.

Fråga / Partitillhörighet	V	S	MP	C	L	M	KD	SD
Den försämrade likvärdigheten i grundskolan är ett allvarligt problem.	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer
Ökad kontroll av skolans kvalitet är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola.	Instämmer delvis	Instämmer	Instämmer inte	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer
Att differentiera skolpengen, så att de kommunala skolorna kompenseras för sitt större ansvar, är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola.	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer delvis		Instämmer delvis	Instämmer delvis	Instämmer inte
Att låta kommunerna bestämma över etableringen av nya friskolor är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola.	Instämmer	Instämmer	Instämmer delvis	Instämmer inte	Instämmer inte	Instämmer delvis	Instämmer inte	Instämmer inte
Att gå ifrån kötid som urvalskriterium för fristående skolor är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola.	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer delvis		Instämmer delvis	Instämmer inte	Instämmer inte
Att begränsa möjligheten för aktiebolag att bedriva skolverksamhet är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola.	Instämmer	Instämmer	Instämmer	Instämmer inte		Instämmer inte	Instämmer inte	Instämmer inte

1. Den *försämrade likvärdigheten* är ett allvarligt problem enligt samtliga partier.
2. *Ökad kontroll* är ett steg mot en mer likvärdig skola för alla partier utom ett. Vänsterpartiet instämmer endast delvis och miljöpartiet instämmer inte.

3. Att *differentiera skolpengen* så att de kommunala skolorna kompenseras för sitt större ansvar instämmer alla partier utom Sverigedemokraterna. De tre partierna till vänster svarar Instämmer, medan C, M och KD instämmer delvis. Liberalerna har avstått från att svara och istället lämnat en längre kommentar. Se avsnittet om partiernas kommentarer nedan.
4. Att låta *kommunerna bestämma över etableringen* av nya friskolor anser S och V är rätt medan MP och M instämmer delvis. Moderaterna skiljer här ut sig bland partierna i sitt eget regeringsalternativ. Samtidigt är Centerpartiet på kollisionskurs med partierna i sitt. Liberalerna har avstått från att svara och istället lämnat en längre kommentar. Se avsnittet om partiernas kommentarer nedan.
5. Att gå ifrån *kötid* som urvalskriterium till fristående skolor bör ske enligt alla partier utom KD och SD. M och C instämmer dock endast delvis. Liberalerna har avstått från att svara och istället lämnat en längre kommentar. Se avsnittet om partiernas kommentarer nedan.
6. Att *begränsa möjligheten för aktiebolag* att bedriva skolverksamhet bör ske enligt V, S och MP. Övriga partier instämmer inte, men Liberalerna har avstått från att svara och istället lämnat en längre kommentar. Se avsnittet om partiernas kommentarer nedan.

Sammantaget visar partiernas svar att flera intressanta mönster:

- Trots att regeringens proposition om differentierad skolpeng röstades ned i riksdagen så sent som i juni i år finns bland partierna en bred enighet om att skolpengen behöver differentieras.
- När det gäller att begränsa etableringsfriheten tycks det finnas möjlighet till en uppgörelse mellan de rödgröna partierna och Moderaterna. Med tanke på att Moderaterna röstade för regeringens förslag om begränsad etableringsfrihet på gymnasiet är det en logisk utveckling.
- Baserat på enkäten finna det också ett starkt stöd för att begränsa kötid som urvalskriterium. Också ett sådant förslag låg på riksdagens bord så sent som i juni, men det röstades då ned.
- I fråga om aktiebolagen i skolan går en skarp gräns mellan å ena sidan de tre rödgröna partierna och å andra sidan de gamla Allianspartierna tillsammans med SD. Liberalerna har här dock valt att lämna en skriftlig kommentar. Se nedan.

Jämförelse med enkäten inför valet 2018

Flera av frågorna ställdes av Nätverket för en likvärdig skola också inför valet 2018. I avsnittet nedan redovisas hur partierna ändrat sig sedan dess.

Notera att Sverigedemokraterna svarade på enkäten denna gång, men att partiet inte besvarade enkäten 2018.

När det gäller påståendet om att *försämrad likvärdighet* är ett problem instämde samtliga partier både 2022 och 2018. Inga skillnader där.

Sedan 2018 har S och MP justerat sina svar vad gäller *ökad kontroll*. Båda har blivit mer skeptiska, S instämmer nu endast delvis medan MP inte instämmer alls. Vänsterpartiet har gått i motsatt riktning och instämmer nu i påståendet att ökad kontroll är ett önskvärt steg.

Frågan om differentierad skolpeng fanns inte med 2018 utan har aktualiserats genom utredningsförslag under den senaste mandatperioden.

När det gäller *etableringsfriheten*, alltså påståendet om att låta kommunerna bestämma över etableringen har MP och M närmat sig S och V. Båda instämmer nu delvis i påståendet att ett ökat inflytande för kommunerna är ett önskat steg.

I frågan om kötid som urvalskriterium har inga stora rörelser skett. MP har gått från att delvis instämma i att kötid ska avskaffas till att instämma helt och Liberalerna har avstått från att svara och hänvisar istället till en längre kommentar.

Den stora skillnaden i årets enkät är att Socialdemokraterna nu instämmer i påståendet att det vore ett önskvärt steg att begränsa aktiebolags möjlighet att driva skola. Inför valet 2018 valde partiet att inte ta ställning i den frågan. MP har blivit mer positivt till en begränsning av aktiebolag och Liberalerna har valt att lämna en längre kommentar. Se nedan.

Partiernas kommentarer

Partierna gavs i enkäten möjlighet att lämna kommentarer i fritext, något som gjordes av fem partier. Dessa redovisas oredigerade i sin helhet nedan.

Vänsterpartiet

Lämnade inga fritext-kommentarer

Socialdemokraterna

Lämnade inga fritext-kommentarer

Centerpartiet

"De flesta elever har en bra skolgång, men samtidigt är det allt för många elever som inte klarar skolan. För Centerpartiet är det viktigt att vi har bra skolor i hela landet. Under nästa mandatperiod kommer Centerpartiet att verka för en bred uppgörelse i mitten där långsiktiga förutsättningar för kommunala och fristående skolor läggs fast. Med ökat kunskapsfokus, tryggare skolmiljö, bättre förutsättningar för lärare och rektorer samt med rättvisa villkor för skolans huvudmän.

Vi vill införa krav för vinstutdelning och stärka ägar- och ledningsprövningen, för att undvika utländsk påverkan samt underlätta för Skolinspektionen att neka tillstånd.

Vi behöver också reformera betygssystemet, bland annat så att det blir lättare för lärare att tillämpa betygskriterierna och för elever och vårdnadshavare att förstå vad som krävs."

Liberalerna

"Påstående: "Att differentiera skolpengen, så att de kommunala skolorna kompenseras för sitt större ansvar, är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola."

Kommentar: "Liberalerna anser att den kommunala skolpengen är felkonstruerad i grund och botten. Vi tror inte det är tillräckligt att införa justeringar i dagens skolpengssystem. Därtill vill vi inte behålla den kommunala skolpengen i sin helhet. Liberalerna vill ta fram en helt ny resursfördelningsmodell. Vårt förslag är att förstatliga det fulla ansvaret för hela skolväsendets finansiering, det vill säga oavsett om huvudmannen är kommunal eller fristående. Regeringen vill sänka skolpengen för elever på fristående skolor. Vi går i stället till val på att öka resurserna till alla skolor. Därför satsar vi 16 miljarder mer än regeringen till skolan. Det har nu gått över tre decennier sedan Socialdemokraterna splittrade och decentraliserade ansvaret för skolväsendets resurser till 290 olika kommuner. Vi menar att konsekvenserna är uppenbara, och det är därför vi säger nej till Socialdemokraternas vallöfte om att bevara kommunernas makt över skolans resurser. Det är en garant för fortsatta nedskärningar, försämrad likvärdighet och för en cementering av ett allvarligt systemfel."

Påstående: "Att låta kommunerna bestämma över etableringen av nya friskolor är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola."

Kommentar: "Liberalerna är kritiska till decentraliseringen av skolsystemet. Vi var emot kommunaliseringen och fortsätter verka för att staten ska överta huvudmannaskapet från alla kommuner samt att alla skolor, både fristående och kommunala, ska ingå i ett nationellt och gemensamt system för fördelning av resurser. Att decentralisera även ansvaret för att granska, kontrollera och pröva ansökningar om att etablera fristående skolor skulle innebära ännu en kommunaliseringsreform inom skolväsendet. För likvärdighet och kvalitet menar vi att det är viktigt att staten, genom Skolinspektionen, står för genomförandet, kontrollen och kostnaden för detta. Att decentralisera mer ansvar ut till kommunerna medför en risk för alla de kommuner i dag som har ekonomiska underskott, få tjänstemän och som har betydligt svårare möjligheter att rekrytera den expertis som behövs för att säkra kvalitet och rättssäkerhet. Avslutningsvis vill vi att Skolinspektionen självklart ska beakta de lokala förutsättningarna innan tillstånd ges att starta fristående verksamhet. Det tycker vi är självklart att myndigheten måste förbättras."

Påstående: "Att gå ifrån kötid som urvalskriterium för fristående skolor är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola."

Kommentar: "Vissa fristående skolor som har fler sökande än platser använder köprincipen för att organisera antagningen. Flera partier vill förbjuda det, men Liberalerna vill att det ska få vara ett av flera sätt skolor får använda för att fördela platser till intresserade elever. Det fungerar väl på hundratals skolor i Sverige, men på någon enstaka är det så lång kö att många inte har en rimlig chans. Därför vill vi att kötiden ska vara maximalt ett år. Om två elever har samma kötid, ska en andra urvalsmetod användas."

Påstående: "Att begränsa möjligheten för aktiebolag att bedriva skolverksamhet är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola."

Kommentar: "De brister och problem som återkommande uppmärksammas inom friskolesystemet, exempelvis med oseriösa huvudmän som gör vinst på bekostnad av kvalitet,

måste mötas av mer än justeringar av det befintliga systemet. I två decenniers tid har i princip alla partier satt sin tilltro till ännu en justering varje gång ett nytt problem uppmärksammas. I stället för att fortsätta spackla och renovera vill vi ta initiativ till att gjuta en ny och modern grund. För det krävs en ny friskolereform. Vi delar flera slutsatser i den rapport som Anne-Marie Pålsson tagit fram på uppdrag av Lärarnas Riksförbund. Exempelvis föreslår vi, som enda parti, införandet en samlad friskolelag. Det behövs för att säkerställa välfungerande, likvärdiga och tydliga regler och krav som främjar kvalitet, kunskap och långsiktighet för friskolor. Lagen ska gälla alla fristående skolor, oavsett driftsform. Med en ny friskolereform och en ny samlad friskolelag får Sverige betydligt bättre förutsättningar att främja långsiktigt åtagande, kompensatorisk resursfördelning och även möjligheter att begränsa till vinstuttag i skolan.””

Moderaterna

Moderaterna menar att staten måste mycket tydligare garantera kvalitén i alla skolor för en mer likvärdig skola. De ska handla om tydliga föreskrifter kring olika kvalitetsmått för vad en skola måste innehålla och tillhandahålla, såsom att säkerställa elevers garanterad undervisningstid, ändamålsenliga lokaler och inte minst återinföra skolhälsovård, etc. Vi vill även att skolans finansiering ska var mer statligt styrd för bättre likvärdighet. Utöver det vill vi se en traditionell kunskapssyn med mätbara kunskapskrav, frigöra tid för lärare att ägna sig åt lärarledd undervisning, på riktigt skapa nolltolerans mot stök och bråk. Vi är övertygade om att med dessa reformer skulle skolans kompensatoriska effekt öka markant och fler elever skulle få fullständiga grundskolebetyg.

Kristdemokraterna

Lämnade inga fritext-kommentarer

Sverigedemokraterna

- 1) Kommunerna borde få ersättning för sitt skolpliktsansvar, men detta borde ligga utanför skolpengen.
- 2) Tidpunkten för när man ska kunna ställa sitt barn i kö bör ändras och dessutom göras neutralt i förhållande till när på året du är född.
- 3) Aktiebolag får gärna driva skolor, däremot måste ägar-och ledningsprövningen och krav på ekonomisk buffert stärkas. Oseriösa aktörer ska få verksamhetsförbud och utländskt ägande och finansiering måste ses över och begränsas.

Kandidaternas svar

Enkäten skickades också ut till riksdagskandidater i partierna. Svarsfrekvens och kvalitet på de e-postadresser vi samlat in från partiernas hemsidor har varierat varför denna del i rapporten inte kan generaliseras till hela gruppen kandidater inom respektive parti. Därtill saknar vi möjlighet att bedöma vilka av de svarande som kommer komma in i riksdagen. I tabellen nedan redovisas hur många utskick som gjorts och hur många svar som inkommit för respektive parti.

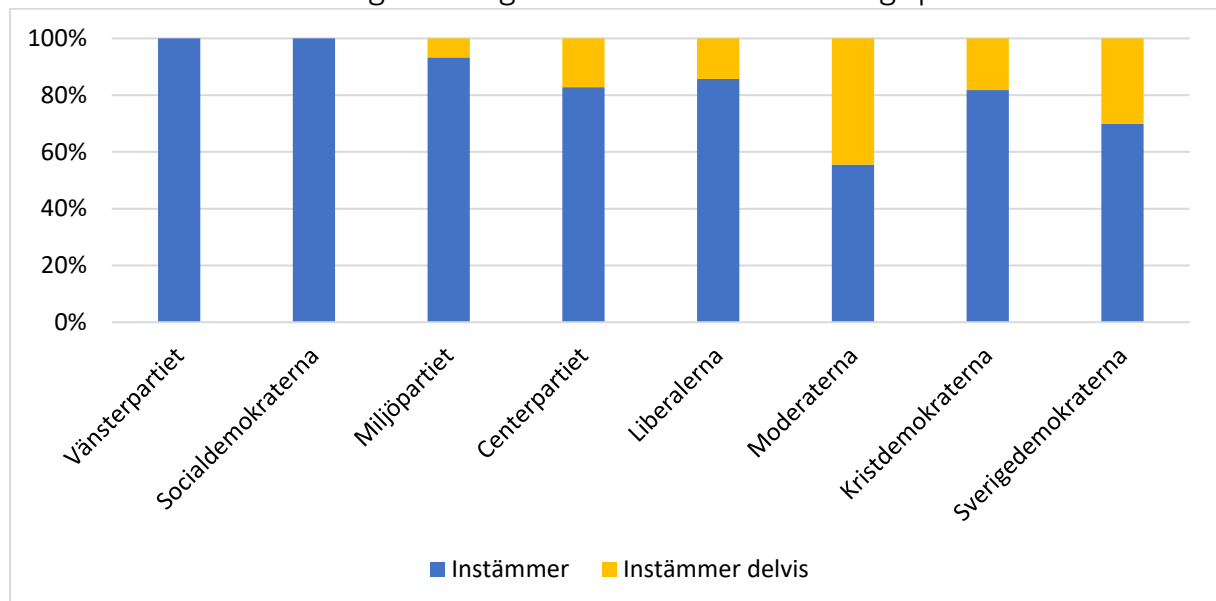
Parti	Enkäter	Antal svar	Svarsfrekvens
Vänsterpartiet	56	13	23%
Socialdemokraterna	179	16	9%
Miljöpartiet	46	30	65%
Centerpartiet	72	29	40%
Liberalerna	43	15	35%
Moderaterna	138	10	7%
Kristdemokraterna	46	11	24%
Sverigedemokraterna	94	20	21%
Summa	674	144	21%

Den genomsnittliga svarsfrekvensen var 21 procent, men den varierar för partierna mellan 7 och 65 procent.

Kandidaterna har svarat via en för varje parti unik länk. Svaren har insamlats anonymt.

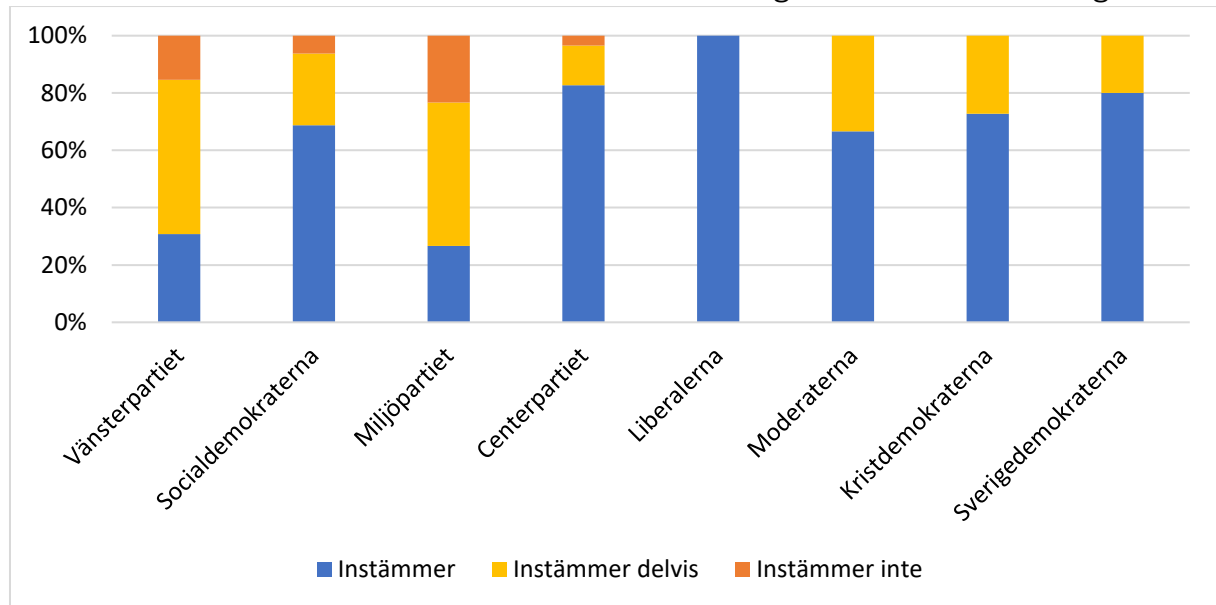
I diagrammen visas fördelningen av svar bland de svarande tillsammans med några kommentarer. Notera dock att svarsfrekvensen varierar och vi inte kan se hur högt på listorna de svarande står.

Den försämrade likvärdigheten i grundskolan är ett allvarligt problem

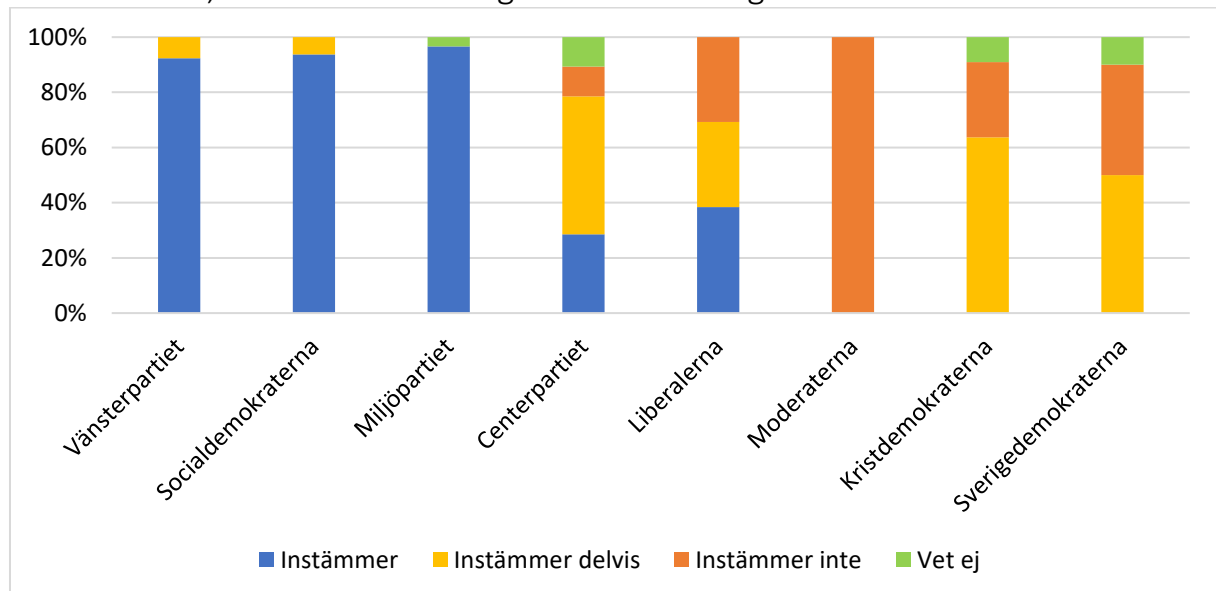
I partierna till höger finns en mer spridd bild av synen på likvärdigheten som ett problem där upp till nästan hälften av de svarande endast instämmer delvis i påståendet att försämrade likvärdighet i skolan är ett allvarligt problem.

Ökad kontroll av skolans kvalitet är ett önskvärt steg mot en mer likvärdig skola

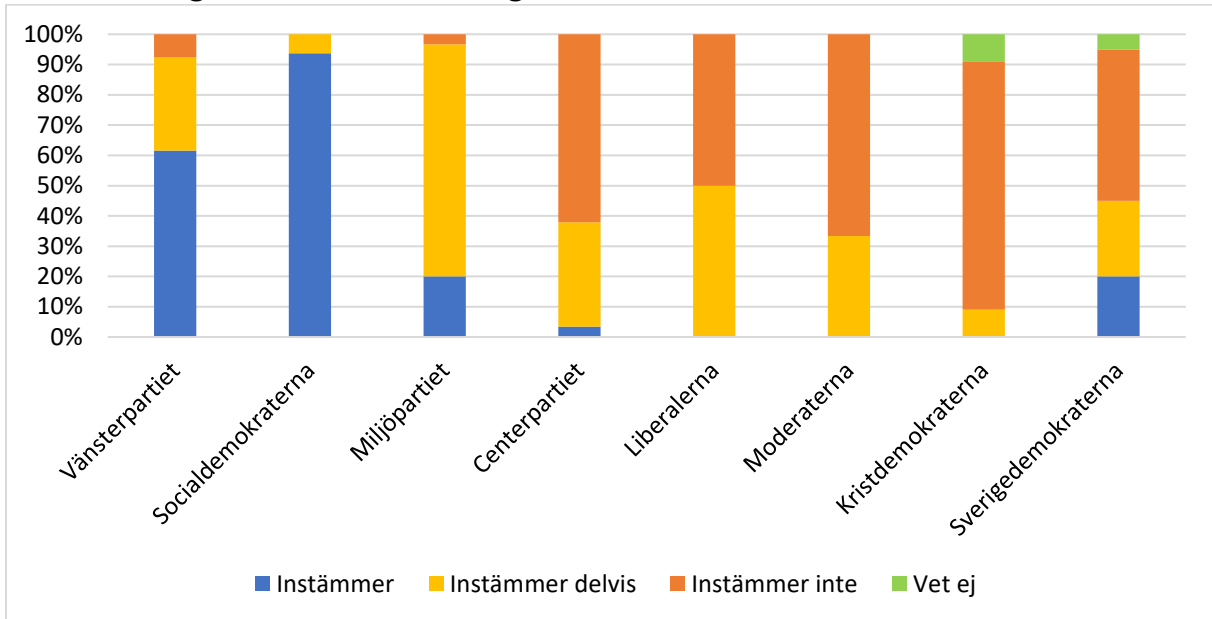
I denna fråga är bilden den motsatta. Partierna till höger har en större tro på kontroller medan partierna till vänster är mer splittrade. Störst är splittringen i miljöpartiet där ungefär lika många kandidater instämmer som inte instämmer i påståendet. Noterbart är att en klar majoritet av de socialdemokrater som svarat ser mer kontroll som ett viktigt steg.

Att differentiera skolpengen, så att de kommunala skolorna kompenseras för sitt större ansvar, är ett önskvärt steg mot en likvärdig skola

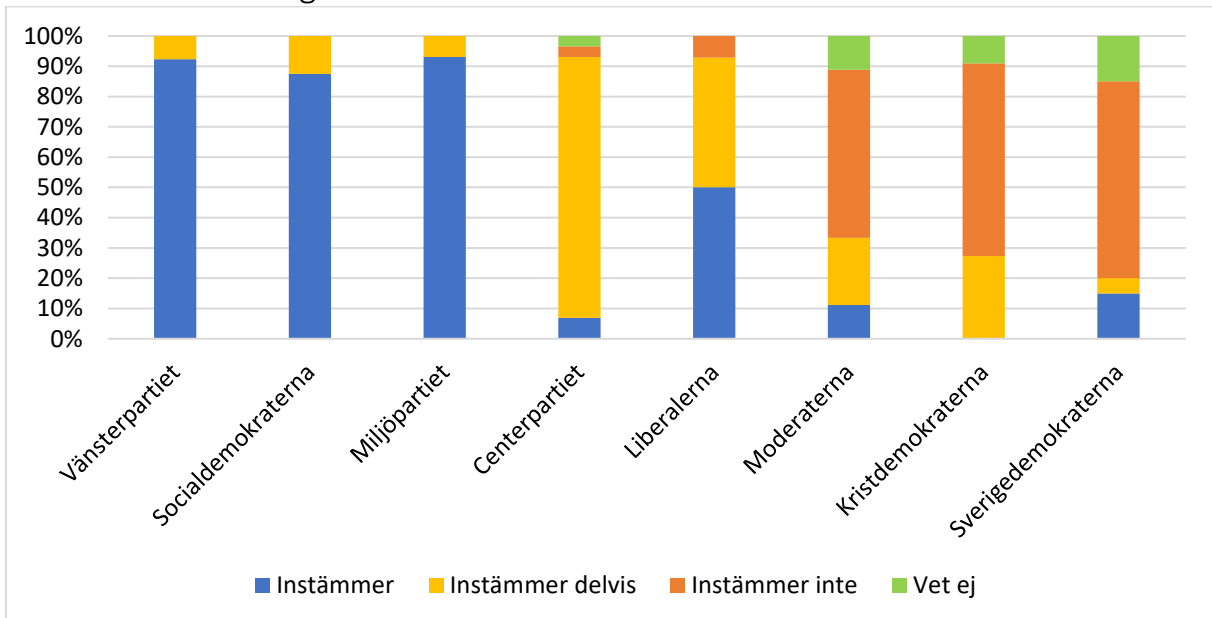
Här syns tydliga spår av riksdagsomröstningen i juni. Här är dock liberalerna tydligt uppdelade med ungefär lika många på vardera av de tre svarsalternativen. Även Centerpartiet har en splittrad bild i svaren. De fåtaliga moderata kandidater som svarat är tydligt mer negativa till differentierad skolpeng än partiet i sitt svar.

Att låta kommunerna bestämma över etableringen av nya friskolor är ett önskvärt steg mot en mer likvärdig skola

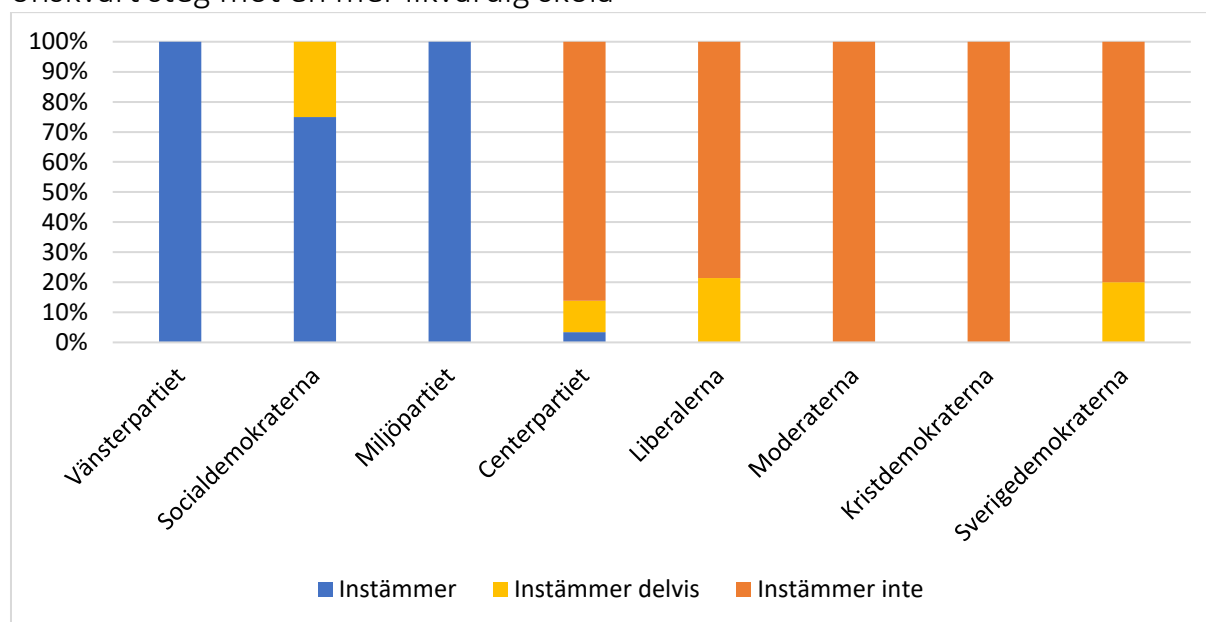
Här överraskar den stora andelen centerpartister, liberaler och moderater som faktiskt instämmer delvis i påståendet att kommunerna behöver bestämma över etableringar av nya friskolor.

Att gå ifrån kötid som urvalskriterium för fristående skolor är ett önskvärt steg mot en mer likvärdig skola

Även här syns tydliga spår av riksdagsomröstningen i juni. Notabelt är den stora andelen liberala kandidater som vill gå ifrån kötid som urvalskriterium för att uppnå mer likvärdighet.

Att begränsa möjligheten för aktiebolag att bedriva skolverksamhet är ett önskvärt steg mot en mer likvärdig skola

Tydligt vänster-höger mönster. Notera dock att kandidater inom såväl C och L som SD instämmer delvis i påståendet att aktiebolag bör begränsas att bedriva skolverksamhet.

Sammanfattning och kommentarer

Det råder fortfarande bred enighet bland partierna om att försämrad likvärdighet i skolan är ett problem. Inga positionsförflyttningar har skett sedan 2018. Ur Nätverket för en likvärdig skolas synvinkel är detta mycket positivt.

Stödet för ökad kontroll var starkt 2018 och är det fortfarande, även om S och MP blivit mindre entusiastiska.

Med tanke på att sex av åtta partier instämmer eller instämmer delvis i att kommunerna måste kompenseras ekonomiskt för sitt större ansvar bör det finnas möjligheter att hitta lösningar under kommande mandatperiod, även om det förslag som riksdagen röstade om i juni i år föll. De som skiljer ut sig här är SD som inte vill differentiera skolpengen och L som istället för differentierad skolpeng vill öka resurserna till alla skolor. Det ska ske genom en ny statlig skolpeng.

Ett liknande mönster finns när det gäller frågan om att gå ifrån kötid som urvalskriterium. Alla partier utom SD är för i någon form. Med tanke på att stödet för att gå ifrån kötid var brett redan 2018, endast SD ville ha kötid kvar som idag, är det dock uppseendeväckande att inga regeländringar skett under de senaste fyra åren. Liberalerna förtydligar i sitt remissvar att kötid under en kortare tidsperiod måste kombineras med en annan urvalsmetod. För att skilja två elever med samma kötid måste alltså något annat kriterium tillämpas. När vi har två sökande med samma meriter till högskolan tillämpas lottning, vilket torde ligga nära tillhands också här. Därmed kan den segdragna konflikten om lottning kanske få ett slut under kommande mandatperiod.

Den två stora positionsförflyttningarna i enkäten handlar om etableringsfrihet och aktiebolag. I och med att Moderaterna nu instämmer delvis i att kommunerna bör få bestämma över etableringen av friskolor finns en möjlighet till en bred och blocköverskridande överenskommelse på området.

När det gäller begränsning av aktiebolags möjligheter att verka inom skolan finns genom Socialdemokraternas ställningstagande en tydligt blockskiljande fråga där S, V och MP vill begränsa aktiebolagen och övriga vill ha dem kvar.

En stor nyhet i årets enkät är slutligen Liberalernas ställningstagande för en separat friskolelag med möjlighet att begränsa vinstuttag. Det innebär å ena sidan att Liberalerna blir först med att i praktiken införa två separata lagrum för skolor i offentlig respektive privat drift, å andra sidan att partiet överger sitt mångåriga motstånd mot vinstbegränsning.

Notabelt är vidare SD är det parti som är minst benäget av alla att genomföra reformer för att förbättra likvärdigheten. Partiet motsätter sig helt ändringar av skolpengen, kösystemet och etableringsrätten.

Ser vi till partiernas kandidater blir det tydligt att partierna till höger har stor tilltro till att åstadkomma förbättringar genom att skärpa kontrollen över friskolorna, medan partierna till vänster oftare vill se systemförändringar, som en reformering av kösystemet. När det gäller synen på en differentierad skolpeng är det samtidigt notabelt att både Centerpartiet och Liberalerna är splittrade med ungefär lika många som är positiva respektive negativa till förslaget (några instämmer också delvis eller svarar att de inte vet). Likaså är det en förvånansvärt stor andel av både centerpartister, liberaler och moderater som anser att kommunerna bör få makt över om nya friskolor ska etableras. Även när det gäller synen på kösystem finns olika åsikter bland de borgerliga partierna, där exempelvis en stor andel av centerpartisterna instämmer delvis i att det vore önskvärt att gå ifrån systemet med köer som urvalskriterium. Mest entydig skillnad mellan höger och vänster finns när det gäller synen på om det är önskvärt att begränsa aktiebolagens möjlighet att bedriva skolverksamhet där partiföreträdarna till vänster instämmer (eller instämmer delvis) i påståendet medan företrädarna till höger svarat att de inte instämmer.

Sammantaget visar enkätsvaren från partiföreträdarna att även flera borgerliga partiföreträdare är oroade över den försämrade likvärdigheten i skolan och är beredda att ändra skolpengen, reglera kösystemet och låta kommunerna få kontrollen över etableringen av nya skolor. Däremot är få av de borgerliga företrädarna beredda att begränsa möjligheten att starta friskolor som drivs av aktiebolag.